

PB - 03220

خورایی عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

مدرسه علمیه مجتهدیه امین
(دفتر تبلیغات اسلامی)
شهرستان اصفهان

شفاعت از دیدگاه قرآن و سنت

پایان نامه ها و پژوهش های قرآنی
آقای محسن محمدی فشارکی

موسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

محقق
مریم ملکی

زمستان ۱۳۸۵

طبق حقوق مؤلفین کلیه حقوق این پایان نامه محفوظ و مربوط به مؤلف آن می باشد
هرگونه استفاده از مطالب منوط به کسب اجازه از مؤلف می باشد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

خورایی عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

مدرسه علمیه مجتهدیه امین
(دفتر تبلیغات اسلامی)
شهرستان اصفهان

شفاعت از دیدگاه قرآن و سنت

استاد راهنما

آقای مفسن محمدی فشارکی

محقق

مریم ملکی

زمستان ۱۳۸۵

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

تقدیم:

تقدیم بہ بینکاء مدرسہ حضرت خانم لائیا، محمد مصطفیٰ (علی اللہ علیہ وآلہ وسلم)
و خانداہ پاکہ لڑکہ در محبت و باکی ناب و نمونہ لولیا، خندا و سرآمد عالم انسانیّت اندر

مؤسسہ معارف اسلامی امام رضاؑ

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir ^ع پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

تشکر و سپاس:

با تشکر از کادر محترم حوزه مخصوصاً مدیریت محترم سرکار خانم حقیقی و مسئول پژوهش سرکار خانم راعی و همچنین تشکر و قدردانی از استاد راهنما جناب آقای محسن محمدی فشارکی که مسئولیت راهنمایی این تحقیق را بر عهده داشتند.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

چکیده:

شفاعت به معنی وساطت و پادرمیانی است و در اصطلاح دینی، درخواست شفع از پروردگار برای

عفو لغزش های بندگان است.

ارکان شفاعت عبارتند از: ۱- شفع (شفاعت کننده) ۲- مشفوع له (شفاعت شونده) ۳- مشفوع عنده

(شفاعت پذیر). ایجاد امید و مبارزه با روح یأس. ایجاد رابطه ای معنوی و اولیای خدا و تحصیل شرایط

شفاعت از جمله آثار مهم و سازنده زیادی است که می توان در مورد فلسفه ی شفاعت بیان کرد.

پس از بررسی تفسیرهای مختلفی که راجع به بحث شفاعت شده است، حقیقت شفاعت به خوبی

شناخته می شود و حقیقت آن این است که رحمت خداوند و مغفرت و آمرزش او از طریق شفیعان به افراد

گنهکار که لیاقت بخشش ندارند، برسد.

برای شفاعت اقسام گوناگونی وجود دارد از جمله شفاعت حسنه که حافظ و تأیید کننده ی قانون است و

شفاعت سیئه که بر هم زنده ی قانون و ضد آن است. شفاعت تکوینی و تشریحی از جمله تقسیمات شفاعت است.

شفاعت کنندگان در دنیا عبارتند از اطاعت و بندگی خدا، توبه، قرآن کریم و ... و شفاعت کنندگان

در آخرت نیز شامل پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم)، پیامبران الهی و ائمه معصومین، فرشتگان، شهدا، شیعیان و

... می باشند. و شفاعت شافعین شامل اصحاب یمین، کسانی که مورد رضای خداوند هستند و محبین اهل

بیت (علیهم السلام) و همچنین کسانی که عهد خداوند را گرفته باشند، می باشند.

از جمله کسانی که مورد شفاعت واقع نمی شوند کافرین و مشرکین و کسانی که ولایت ائمه

معصومین (علیهم السلام) را قبول نداشته باشند و آزار دهندگان فرزندان رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) می باشند.

برخی دائره شفاعت را علاوه بر عالم دنیا به عالم برزخ نیز توسعه می دهند ولی از نظر علامه

طباطبایی شفاعت در آخرین موقف از مواقف قیامت به کار می رود.

اشکالاتی نیز به این مسئله مهم وارد شده است از جمله این که شفاعت یک نوع وسیله تراشی و

پارتی بازی می باشد. و این که با سنت خداوند مخالفت دارد و همچنین شفاعت شافعین است که موجب

مغفرت افراد گنهکار می شود و اشکالات زیاد دیگری که در متن به آنها پرداخته می شود.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

مقدمه.....	۱
فصل اول:	
۱- مفهوم شفاعت	۵
- معنای لغوی شفاعت	۵
- شفاعت در اصطلاح دینی.....	۶
- بحث اجتماعی شفاعت.....	۷
- ارکان شفاعت.....	۸
- مسئله شفاعت چگونه ریشه ی قرآنی یافته است؟.....	۹
۲- فلسفه ی شفاعت.....	۱۰
- ایجاد امید و مبارزه با روح یأس.....	۱۰
- ایجاد رابطه ای معنوی با اولیاء الله.....	۱۱
- تحصیل شرایط شفاعت.....	۱۱
۳- حقیقت شفاعت.....	۱۲
تفسیرهای گوناگون شفاعت.....	۱۲
- شفاعت تأثیر علل تکوینی در جهان آفرینش.....	۱۲
- شفاعت رهبری یا شفاعت عمل.....	۱۴
- شفاعت مغفرت.....	۱۵
حقیقت شفاعت چیست؟.....	۱۹
فصل دوم: اقسام شفاعت	
۱- شفاعت حسنه و شفاعت سیئه	۲۰
- شفاعت حسنه.....	۲۰

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

موضوع

صفحه	عنوان
۲۱	شفاعت سینه.....
۲۱	نقض قانون.....
۲۳	انواع شفاعت حسنه.....
۲۴	۲- شفاعت تکوینی و تشریحی.....
۲۵	- آیاتی که ناظر بر شفاعت تکوینی است.....
۲۵	- آیاتی که ناظر بر شفاعت تشریحی است.....
	فصل سوم: شفیعیان درگاه الهی
۲۷	۱- شفاعت کنندگان از نظر قرآن و احادیث.....
۲۸	۲- شفیعیان در دنیا.....
۲۸	- اطاعت و بندگی خدا.....
۲۸	- توبه.....
۲۹	- قرآن کریم.....
۳۰	- عمل صالح.....
۳۱	- هر چیزی که با عمل صالح ارتباطی دارد.....
۳۱	- ملائکه.....
۳۲	۳- شفیعیان در روز قیامت.....
۳۲	- پیامبر اسلام.....
۳۵	- قرآن کریم.....
۳۶	- پیامبران الهی.....
۳۸	- امامان معصوم.....
۳۹	- حضرت زهرا (سلام الله علیها).....
۴۱	- حضرت علی (علیه السلام).....
۴۲	- امام زمان (عج).....
۴۳	- فرشتگان.....
۴۴	- شهدای راه حق و دین.....

درس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

- ۴۴..... دانشمندان و علمای دینی.....
- ۴۵..... متعلمان و حافظان قرآن که به آن عمل می کنند.....
- ۴۵..... افراد با ایمان؛ شیعیان.....
- ۴۷..... خویشاوندان.....
- ۴۸..... همسایگان.....
- ۴۸..... امانت.....
- ۴۸..... توسل به رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم).....
- ۴۸..... درود فرستادن بر محمد و آل او.....
- ۴۹..... روزه.....
- ۴۹..... کسی که در راه، مکانی برای آسایش عابرین بسازد.....
- ۵۰..... فقراء.....
- ۵۰..... عقل.....
- فصل چهارم: حدود و مرزهای شفاعت**
- ۵۲..... ۱- شفاعت دربارہ ی چه کسانی جریان دارد.....
- ۵۲..... اصحاب یمین.....
- ۵۳..... شفاعت و مرضی بودن مشفوع له (شفاعت شونده).....
- ۵۴..... کسانی که عهد خداوند را گرفته باشند.....
- ۵۵..... محبین اهل بیت (علیهم السلام).....
- ۵۶..... رابطه معنوی داشتن با شیعیان.....
- ۵۷..... ۲- کسانی که مورد شفاعت واقع نمی شوند.....
- ۵۷..... کافر و مشرک.....
- ۵۹..... دشمنان خاندان رسالت.....
- ۶۰..... کسانی که فرزندان رسول خدا (ص) را آزار دهند.....
- ۶۰..... کسانی که به شفاعت اعتقاد نداشته باشند.....
- ۶۱..... کسانی که به نماز اهمیت ندهند.....

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

عنوان

صفحه

۶۱- کسانی که ولایت امیر المومنین (ع) و فرزندان معصوم آن حضرت را قبول نداشته باشند. ۶۱

۶۱- کسانی که ذره ای از ایمان نداشته باشند. ۶۱

۶۲- شفاعت در دنیا و برزخ و قیامت. ۶۲

۶۲- شفاعت در دنیا. ۶۲

۶۴- شفاعت در برزخ و قیامت. ۶۴

۶۵- تفاوت شفاعت در پیشگاه الهی با شفاعت مردم نزد مردم. ۶۵

۶۷- شفاعت شامل مغفرت و بالا رفتن مقام. ۶۷

فصل پنجم: سؤالات و اشکالات شفاعت و پاسخ های آن

۷۰- شفاعت در مورد هیچ کس پذیرفته نیست. ۷۰

۷۱- شفاعت شافعین موجب مغفرت است. ۷۱

۷۲- آیا توبه کننده به شفاعت احتیاج دارد؟ ۷۲

۷۴- آیا شفاعت یک نوع وسیله تراشی و پارتی بازی است؟ ۷۴

۷۵- آیا اعتقاد به شفاعت مایه ی جرأت افراد می گردد؟ ۷۵

۷۸- چرا خداوند مستقیماً گناهکاران را مورد عفو قرار نمی دهد تا نیازی به شفاعت دیگران نباشد؟ ۷۸

۷۹- شفاعت با علم خدا سازگار نمی باشد؟ ۷۹

۸۰- آیا درخواست انبیاء یا هر شفیع دیگر، درخواست ظلم است؟ ۸۰

۸۲- شفاعت با سنت الهی مخالفت دارد. ۸۲

۸۳- آیا تبعیض میان مجرم ها و یا جرم ها، تبعیض نارواست؟ ۸۳

۸۴- عقل و کتاب و سنت هیچ کدام بر شفاعت دلالت ندارند. ۸۴

۸۶- آیا شافعین مهربان تر از خدای مهربان هستند؟ ۸۶

۸۷- شفاعت منحصر در دخالت انبیاء از مسیر دعوت به ایمان و توبه است. ۸۷

۸۸- آیا باور شفاعت نوعی آنیمیزم یا پرستش ارواح نیست؟ ۸۸

۹۰- نتیجه گیری. ۹۰

۹۲- فهرست منابع و مأخذ. ۹۲

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

مقدمه:

یکی از مزایایی که خدای متعال به مومنان، اختصاص داده این است که اگر شخص مؤمن، ایمان خودش را تا هنگام مرگ حفظ کند و مرتکب گناهی نشود که سلب توفیق و سوء عاقبت و سرانجام شک و تردید و یا انکار و جحود را به بار می آورد و در یک جمله، اگر با ایمان از دنیا برود، به عذاب ابدی مبتلا نخواهد شد. گناهان کوچکش به واسطه ی اجتناب از کبائر، بخشیده می شود و گناهان بزرگش به وسیله ی توبه ی کامل و مقبول، آرمزیده می گردد و اگر موفق به چنین توبه ای نشد تحمل گرفتاری ها و مصائب دنیا بار گناهانش را سبک می کند و سختی های برزخ و مواقف آغازین رستاخیز، ناخالصی هایش را می زداید و اگر باز هم از آلودگی های گناهان پاک نشد به وسیله ی شفاعت، که تجلی بزرگ ترین رحمت الهی در اولیاء خدا به ویژه رسول اکرم (ص) و اهل بیت (ع) است، می باشد از عذاب دوزخ نجات خواهد یافت.

شفاعت از مصدر شفع به معنای پا درمیانی، وساطت و میانجی گری است. شفع به معنای جفت و «ضم الشی الی مثله» یعنی ضمیمه کردن چیزی به همانند او است و نقطه مقابل آن وتر به معنای تک و تنها است. شفاعت در لسان عامه به این معنی است که شخص شفیع از موقعیت و شخصیت و نفوذ خود استفاده کرده و نظر شخص صاحب قدرتی را در مورد مجازات زیر دستان خود عوض کند.

شفاعت در مفهوم قرآنی آن که یکی از اصول مسلم شیعه است این است که شخص گنهکار به خاطر پاره ای از جنبه های مثبت مانند ایمان و یا انجام بعضی از اعمال صالح، شباهتی با

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

اولیاء الله پیدا کند و آنها با عنایات و کمک های خود او را به سوی کمال سوق دهند و از پیشگاه خداوند تقاضای عفو کنند.

یعنی شخص شفاعت شونده موجباتی فراهم می سازد که از یک وضع نامطلوب و در خور کیفر بیرون آمده و به وسیله ارتباط با شفیع، خود را در وضع مطلوبی قرار دهد که شایسته و مستحق بخشودگی گردد.

در ضرورت و اهداف بحث شفاعت می توان گفت که: شفاعت یکی از اصول مسلم شیعه است و حقیقت آن جز این نیست که رحمت گسترده ی خدا و مغفرت و آمرزش او از طریق اولیاء الهی که حاملان فیض و وساطت رحمت هستند به افراد گنهکار که لیاقت بخشایشگری او را ندارند برسد. ولی اراده ی حکیمانه ی خداوند به این تعلق گرفته که فیض معنوی ای در آن سرا مانند دیگر فیض های مادی و معنوی از طریق اسباب خاصی به دست افراد برسد و به همین خاطر است که افرادی در روز محشر به فرمان و اذن صریح او با دعا و درخواست خویش رحمت گسترده او را شامل حال گروهی از بندگان نمایند.

ماده ی شفاعت در قرآن با تمام مشتقات خود، در حدود ۳۰ مورد در سوره های مختلف و گوناگون به طور نفی و اثبات وارد شده است که این خود حاکی از اهمیت موضوع می باشد. امروزه از طرف برخی از فرق اسلامی و غیر اسلامی اشکالات زیادی به این اصل مهم شده، به همین خاطر تصمیم گرفته شد که در این باب به شبهاتی که مطرح شده و اطلاعاتی که آمده پرداخته شود.

در فرهنگ قرآن کریم اصل معتبری به عنوان شفاعت پذیرفته و مطرح گردیده است. قرآن کریم در آیات مختلفی این اصل را تثبیت و در تعابیر گوناگون و به شکل های مختلف از آن سخن به میان می آورد. در مورد شفاعت کتاب های متعددی به رشته تحریر در آمده است. از جمله کتاب «شفاعت در قلمرو عقل و قرآن و حدیث» از استاد جعفر سبحانی که در ۱۰ بخش

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

تنظیم شده است. «شفاعت: از احمد مطهری و غلامرضا کاردان کتاب دیگری است که راجع به این بحث نوشته شده است. مفسرین نیز در تفاسیر مختلف بخش هایی را به این موضوع اختصاص داده اند از جمله علامه سید محمدحسین طباطبایی در تفسیر المیزان، ج ۱ به تفصیل این مهم پرداخته است.

آنچه در پی می آید، جزوه ای است که سعی شده در آن به سؤالاتی که کم و بیش در این

مورد مطرح می شود پاسخ داده شود، سؤالاتی از قبیل:

- ۱- مفهوم شفاعت؟
- ۲- فلسفه ی شفاعت؟
- ۳- اقسام شفاعت؟
- ۴- آیا شفاعت مختص به خدای متعال است یا برای غیر خدا نیز وجود دارد؟
- ۵- شفاعت در حق چه کسانی جاری می شود؟
- ۶- آیا شفاعت تغییر اراده ی خداوند است؟
- ۷- شفاعت چه نسبتی با عفو و مغفرت خدای تعالی دارد؟
- ۸- شفاعت به چه چیز تعلق می گیرد؟
- ۹- چرا بعضی از آیات قرآن شفاعت را نفی می کند؟
- ۱۰- شبهه های راجع به شفاعت؟

روش تحقیق به صورت کتابخانه ای و اسنادی می باشد.

سرفصل ها و عناوین این تحقیق به صورت زیر است.

فصل اول، شامل مفهوم شفاعت، حقیقت شفاعت و فلسفه شفاعت می باشد. انواع شفاعت یعنی شفاعت حسنه و سیئه و شفاعت تکوینی و تشریحی در فصل دوم بیان شده است. شفیعان در درگاه الهی شامل شفاعت پیامبر اکرم (ص) و ائمه و امامان معصومین، فرشتگان، قرآن، توبه و اطاعت و

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

بندگی خداوند و ... در فصل سوّم این جزوه آورده شده است. در فصل چهارم حدود و مرزهای شفاعت بیان شده است. یعنی این که ۱- شفاعت در مورد چه کسانی جریان دارد. ۲- کسانی که مورد شفاعت واقع نمی شوند. ۳- شفاعت در دنیا و برزخ و قیامت و ۴- شفاعت شامل مغفرت و بالا رفتن مقام. اشکالات و شبهه های مطرح شده در بحث شفاعت و همچنین پاسخ های آن نیز در فصل پنجم این جزوه مطرح شده است.

منابع استفاده شده نیز شامل کتب تفسیری از جمله تفسیر المیزان و تفسیر موضوعی منشور جاوید می باشد از کتب اعتقادی مانند عقاید استدلالی و اصول عقاید و از کتب روایی مانند بحارالانوار و میزان الحکمه نیز استفاده شده، و کتاب شفاعت و درس هایی از شفاعت که به تفصیل این مبحث پرداخته است نیز استفاده شده است.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲